

V. MOLNÁR LÁSZLÓ:

PÁZMÁNY PÉTER (1570–1637) ÉS KRAKKÓ

A szöveget és annak digitalizálását ellenőrizte: Gazda István

Őry Miklós az 1970-ben, Eisenstadtban megjelent 'Pázmány Péter tanulmányi évei' című munkájában ezt írja: „Előttünk áll Pázmány lengyelországi tartózkodásának képe. Bécs, Róma, Grác sok fontos téglát ad még ahhoz a nagyszerű barokk építményhez, amelynek ma életművét látjuk. De itt rakja le az alapokat, ezekben az eddig alig figyelemre méltatott lengyel esztendőkből. Itt kapja a nagy magyar hittérítő az első döntő indításokat, amelynek tapasztalatait otthon kamatoztatja. A lengyel évek: a krakkói noviciátus és a jarosławi intermezzo tehát döntő jelentőségűek Pázmány életében. Már ekkor kialakulóban van életművének sajátos jellege: apologétának és nemzetnevelőnek készül. Erre tereli a lengyel indítás és a magyar szükség.”

*

2003-ban Kovács István és Petneki Áron könyvet adott közre 'Bámulám a Visztulát... Krakkó a magyar művelődés történetében' címmel a Balassi Kiadó gondozásában. A kötetben helyet kapott Bitskey István 'Pázmány Péter Krakkóban' című tanulmánya is, amelyben újabb kutatásaival egészíti ki Őry munkáját. A szerző elemzi Jakub Wujek (Vagrovicius, 1540–1597), a Biblia lengyelre fordítójának, a kolozsvári kollégium későbbi rektorának és Pázmánynak a kapcsolatát. Megállapítja, hogy „Wujek sokoldalúsága és fáradhatatlan aktivitása mindenképp példa lehetett a magyar novícius számára”. Elemzi továbbá Piotr Skarga (1536–1612), a mazoviaai származású jezsuita és Pázmány kapcsolatát. „Skarga – Hopp Lajos véleménye szerint – »az egy Isten, egy úr, egy király, egy hit elvét« képviselte, s ezáltal ő lett a katolikus fejedelmi abszolutizmus (»katolickie imperium«) kiemelkedő teoretikusa.”

Bitskey István így összegzi a fenti gondolatsort: „Skarga munkássága és a Krakkóban felerősödő katolikus restauráció folyamata számos ponton adhatott még impulzusokat és tapasztalatokat a fiatal Pázmánynak. (...) Krakkó olyan szellemi horizontot jelentett a magyar országhatár közelében, amely kulturális vonzerejével és kisugárzásával alakító tényezője lett a magyar értelmiségi elit történetének is.”

*

M. Zemplén Jolán 'A magyarországi fizika története 1711-ig' című, 1961-ben megjelent munkájában Pázmány természettudományos nézeteivel is foglalkozott, rámutatva, hogy bár gráci egyetemi előadásai a klasszikus fizika alapműveire épülnek, s azok anti-kopernikánus szemléletén sem változtattak, annyi azonban bizonyos, hogy Pázmány – talán éppen krakkói

tapasztalataira építve – elődeinél jobban ismerte Kopernikusz elméletét. Megállapítja, hogy „Pázmány előadása világos, érvelése formai szempontból kifogástalan... Ezek a fizikai és asztronómiai előadások, mintegy stílusgyakorlatnak tekinthetők, nem szükségképpen Pázmány egyéni véleményét tükrözik.” A neves fizikatörténész viszont megjegyzi azt is, hogy elődeitől és kortársaitól eltérően komolyabb „tájékozottságot árul el a korabeli kopernikánus irodalomban”, amit De Coelo című munkája is bizonyít, valamint igazolja az a tény, hogy könyvében Kopernikusz híveiről, köztük a spanyol jezsuita fizikusról, Suarezről is szól.

A De Coelo mellett (amelynek teljes címe magyar fordításban így hangzik: „Értekezés Arisztotelésznek Az Égről szóló könyveihez és A keletkezésről és A pusztulásról és a meteorokról szóló könyveihez”) Pázmány másik fizikai munkáját 1895-ben sajtó alá rendezték, a latin nyelven megjelent kiadás címe magyar fordításban így hangzik: „Pázmány Péter bíboros esztergomi érseknek és Magyarország primásának Fizikája, amelyet egy codexben, a szerző saját kezű írásával őriznek a budapesti Egyetemi Könyvtárban”.